

HASTALAR RİSALESİ PERSPEKTİFİNDEN İNSANIN MAHİYETİ, HASTALIĞIN HAKİKATİ VE İMANİ REÇETELER

Mustafa Said İŞERİ¹

Öz

Hastalıklar gelişigüzel bir şekilde insana arız olan zararlar, kötülükler olmayıp iman bakışıyla değerlendirildiğinde Şafi-i Hakîm olan Allah'ın hastalıklara birçok faydalar, hikmetler, güzellikler derç ettiği görülür. Koronavirüs pandemisinin tüm insanlığı etkilediği bir dönemde günlük istatistiklere gösterilen ilginin çok daha ötesinde hastalıkların hakikati ve hikmeti üzerinde derinlemesine düşünmeye ihtiyacımız vardır. Hastalığın anlamını ve hikmetini imani ve Kur'ani bir perspektiften kapsamlı ve tesirli bir üslupta izah eden eserlerden biri de Bediüzzaman Said Nursi'nin 1930'larda telif ettiği *Lem'alar* isimli eserin Yirmi Beşinci Lem'ası olan Hastalar Risalesidir. Bu makalede kısaca Hastalar Risalesinde telaffuz edilen elli civarındaki hissın mahiyeti, imani reçetelerle manevi tedavisi ve inkişaf ettirilmesinin ehemmiyetine dikkat çekilmektedir.

Anahtar Kelimeler

Hastalar Risalesi, hastalık, hisler, iman, koronavirüs pandemisi

THE QUALITY OF HUMAN, THE TRUTH OF THE DISEASE AND REMEDIES OF FAITH FROM THE PERSPECTIVE OF RISALE OF PATIENTS

Abstract

It is seen that diseases do not cause harm and bad deeds to human beings randomly, and when evaluated from the point of view of faith, Allah attributes many benefits, wisdom and beauties to diseases. At a time when the coronavirus pandemic is affecting all humanity, we need to reflect on the truth and wisdom of diseases far beyond the attention paid to daily statistics. One of the works that explain the meaning and wisdom of the disease from a perspective of faith and Qur'an in a comprehensive and effective style is Risale of Patients, which is the Twenty-Fifth Lem'a of the work titled *Lem'alar* (*The Flashes*), which was written by Bediuzzaman Said Nursi in the 1930s. Briefly, attention is drawn to the quality of the fifty feelings mentioned in Risale of Patients, and the importance of spiritual treatment and improvement of that through remedies of faith in this article.

Key Words

Risale of Patients, illness, feelings, faith, coronavirus pandemic

1 İstanbul (saidiseri@gmail.com)

Gönderim Tarihi: 15.01.2021, Kabul Tarihi: 18.01.2021

Hayatı da ölümü de yaratan Hayy-ı Kayyum hastalığı ise bir yönüyle izzet ve celalinin gereği diğer yönüyle de rahmeti ve şefkatinin tecellisi olarak verir. Hastalık (ya da musibet, ölüm gibi hakikatler) gelişigüzel bir şekilde insana arız olan zararlar, kötülükler değildir. Bir kısmı kendi eksikliklerimizin, hatalarımızın ve suistimallerimizin sonucu bir kısmı da imtihan için verilen hastalıklarda birçok fayda, hikmet ve güzellik saklıdır. Tüm insanlığı etkileyen koronavirüs pandemisi sürecine de bu perspektiften bakılması elzemdir. Bu yönüyle pandemi günleri –bireysel, toplumsal ve küresel anlamda– kayıp dönemler değil belki ibret alındığında imani ve uhrevi anlamda birçok kazanç fırsatının ortaya çıktığı vakitlerdir.

Hastalığın anlamını ve hikmetini imani ve Kur’ani bir perspektiften kapsamlı ve tesirli bir üslupta izah eden eserlerden biri de Bediüzzaman Said Nursi’nin 1930’larda telif ettiği *Lem’alar* isimli eserin Yirmi Beşinci Lem’ası olan Hastalar Risalesidir. Risale-i Nur’un her bir bölümü gibi bu risale de her tefekkür edildiğinde muhabiyet derecesine göre yeni anlamlar, hikmetler ve güzellikleri fark ettirmesiyle akla istikamet, gönle ferahlık ve ruha da saadet veren kıymetli bir eserdir.

Bu makalede her bir başlıkta öncelikle Hastalar Risalesinde bahsedilen elli civarında histen birinin telaffuz edildiği cümlelerden misallere yer verilmektedir. Ardından her hissini mahiyeti, hastalığın ona tesiri ve imani reçetelerle yaratılış maksadına sevk edilmesinin ehemmiyetine değinilmektedir. Son olarak ise Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî’nin *Mesnevî-i Ma’nevî*’sinden her bir hissini hakikatine işaret eden seçme alıntılara yer verilmektedir. Ayrıca Bediüzzaman Said Nursi ve Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî’nin düşüncelerinin parantezinde İslam âlimlerinin tefekkür dünyaları arasındaki güçlü irtibatların mevcudiyeti ve daha detaylı çalışmalarla bu manevi köprülerin inşa edilmesinin elzemiyetine de dikkat çekilmek istenmektedir.

Merak

“Ey lüzumsuz merak eden hasta! Sen hastalığın ağırlığından merak ediyorsun.”²

“Hem merakın kendisi de bir hastalıktır. Onun ilacı hastalığın hikmetini bilmektir.”³

Her hastalık –az ya da çok– insanı meraklandırır. İnsan nasıl ve neden hasta olduğunu, hastalığının ne kadar süreceğini, nasıl sonuçlanacağını merak eder. Koronavirüs gibi hastalıklar ise merak duygusu için çarpan etkisi yapar. Aşırı merak ise maddi hastalığın arkasında manevi bir hastalığın kalpte kökleşmesine sebep olur. Merak ile çekirdek mahiyetindeki bir hastalık filizlenir, büyür, inkişaf eder. Ancak hastalığın aslında dert değil derman, azap değil nimet olduğu bilinirse merak yavaş yavaş ortadan

2 Bediüzzaman Said Nursi, *Lem’alar* (İstanbul: Yeni Asya Neşriyat, 1998), 269.

3 Nursi, *Lem’alar*, 270.

kalkar ve böylece hastalığın kökü de kesilmiş olur. Diğer taraftan hastalığın çoşturduğu bu merak duygusunun bize niçin verildiğini ve onu nasıl kullanmamız gerektiğini düşünmemiz de gerekir. Bu çabamız ise hayatımızın anlamı, yaratıcımızı tanımamız ve sevmemiz, ahiretin varlığı, peygamberimizin numune-i imtisal hayatı gibi asıl merakımızı celp etmesi gereken nice meselenin kapısını çalmamızı netice verecektir.

Evham

“Evhamla bir dirhem maddi hastalık bazen merak vasıtasıyla on dirhem kadar büyür.”⁴

“Hususan merhametsiz yarım hekimlere veyahut insafsız doktorlara rast gelse evhamını daha ziyade tahrik eder. Zengin ise malı gider yoksa ya akli gider veya sıhhati gider.”⁵

Hastalığın kalpte kökleşmesine merak gibi etki eden bir başka his de evhamdır. Evham da hastalığı manen büyütür, kökleştirir. Evhamlanarak ehemmiyet verdikçe hastalığımız büyür, şişer, azar. Ehemmiyet vermezsek zayıflar, küçülür, kaybolur. Yerinde kullanılmadığında insanın hayatını zehir eden evham yaratılış maksadına uygun istimal edildiğinde ise insanı kemale koşturan duygulardan biri olur. Zira evham insanı bir taraftan nemelazımcılık, duyarsızlık, tembellik, gayretsizlik gibi kötü hasletlerden kurtarıırken bir taraftan da teyakkuz, titizlik, dikkat, ciddiyet ve gayrete sevk eder. En önemlisi de evhamın varlığı nisbi olarak aklın itibar ve kıymet kazanmasını sağlar. Zira evham elmas gibi görünen kömürlerin ve kömür gibi görünen elmasların olabileceği şüphesini verirken akıl ise hakikatin mihengi olarak elmas ve kömürün birbirinden ayrılmasını temin eder. Akıl, evhamdan gelen istihbaratı tahkik etmek ve kalp sarayına ancak hakikatlerin teşrifini sağlamakla vazifeli bir güvenlik uzmanı gibidir.

“Vehim, aklın altın parasının sahtesidir. Vehim ile akıl mihenge vurulmadan ayırt edilemez. İkisini de mihenge vur hemen.”⁶

Elem ve [Iztrap]⁷

“Muvakkat bir günlük hastalıkla gelen elem çok günler manevi lezzet, sevapla beraber zevalindeki halas ve kurtulmaktan gelen manevi lezzet vardır.”⁸

“Elemler, musibetler bir kısım esmasının ahkâmını gösterdikleri için onlarda hikmetten lem’alar ve rahmetten şualar ve o şuaat içinde çok güzellikler bulunuyor.”⁹

4 Nursi, *Lem’alar*, 269.

5 Nursi, *Lem’alar*, 276.

6 Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî, *Mesnevî-i Ma’nevî*, trc., Derya Örs ve Hicabi Kırlangıç (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2015), 554.

7 Köşeli paranteze aldıklarım Hastalar Risalesinde aynen değil mana itibarıyla bahsedilen hislerdir.

8 Nursi, *Lem’alar*, 267.

9 Nursi, *Lem’alar*, 266.

Hastalar Risalesinde geçen elem hissine ızdırap, keder, gam, tasa, kasvet, hüznün gibilerini de ekleyebiliriz. Bütün bu hislerin aralarında elbette mana açısından nükteler söz konusu lakin bu makalede hepsini analiz etme imkanı bulunmuyor. Hastalığın bir özelliği de elem ve ızdırap vermesidir. Ancak bu arzu edilmeyen hisler hastalığın süresiyle sınırlıdır. Hastalık bittikten sonra geçici olarak hissedilen elem ve ızdırapların yerini her hatırlandığına lezzet ve ferah duyguları alır. Bu manada hastalıklar sevinç ve lezzetleri miras bıraktığından elem ve ızdırap kaynağı değil aksine sevinç, lezzet ve ferah kaynağı olmaktadır. Asıl elem kaynakları ise daimi elemeleri ve ebedi azapları miras bırakan nefsanî hevesler, gafletler, günahlar ve isyanlardır.

“Yarasa güneşin düşmanı değildir. O, perde içinde kendi düşmanıdır. Güneşin ışığı onu öldürür. Güneşin ondan acı çekmesi hiç mümkün müdür!”¹⁰

Şikayet ve Şekva

“Nasıl ki şükür nimeti ziyadeleştirir öyle de şekva, hastalığı, musibeti tezyid eder.”¹¹

“Kırılmış elle dövüşmek gibi şikayetiyle hastalığını ziyadeleştirir.”¹²

Hastalık ânındaki sıkıntılar, acılar tahammül edilmediği, sabır gösterilmediğinde şekva ve şikayetlere (hatta öfke, düşmanlık, kin, isyan gibi hislere) yol açar. Oysa şekvanın bir hakka dayanması gerekirken Allah’a karşı herhangi bir hakkımız yoktur. Belki eksik bıraktığımız ya da hiç yapmadığımız birçok şükürler vardır. Mesela hadsiz şükürler olsun ki yoklukta kalmadık, taş olmadık, bitki olmadık, hayvan kalmadık, insan ve Müslüman olduk, hayatımızın büyük bölümünde sağlıklı olarak yaşadık. Elbette bizim vazifemiz bunca nimetin şükürünü eda etmektir. Mesela koronavirüs pandemisi bize en başta akciğerlerimizin ve her ân nefes almamızın sürekli şükredilmesi gereken en büyük nimetlerden olduğunu ihtar ve ikaz etti. Kendimize soralım; bu salgın öncesinde ne zaman bu iki nimet ve emsali hatırıma geldi ve sürekli verilmesine mukabil biz de usanmadan şükretmeyi alettik! Şimdi ise bu gibi nice şükür borçlarımız olduğunu daha iyi fark ediyoruz, “külli niyet” ve “hadsiz itikad” ile kazasını eda etme niyetini ve gayretini taşıyoruz.

Diğer taraftan layık olmadığımız ya da hatalı tercihlerimiz sebebiyle elimizden çıkardığımız nimetler için ise hiçbir itiraz ve şikayete hakkımız yoktur. Bize düşen ancak nimetlerde kendimizden aşağıda olanları ve hastalıklarda bizden daha yukarıda olanları görüp şükretmektir. Yani zerremiskal şikayete hakkımız olmadığı gibi hadsiz şükür borçlarımız söz konusudur.

10 Rûmî, *Mesnevî-i Ma'nevî*, 205.

11 Nursi, *Lem'alar*, 270.

12 Nursi, *Lem'alar*, 275.

Ruhumuz ve tüm hislerimiz gibi vücudumuz, organlarımız, hücrelerimiz ve her şeyimiz ancak Allah'ın mülküdür. Malikü'l-mülk olan Allah ise mülkünde istediği gibi tasarruf eder. Bunlar içinde hastalık gibi bazı ilahi tasarruflar gaflet nazarıyla değerlendirildiğinde anlamsız, gayesiz ve hatta bütünüyle zararlı zannedilerek haksız itirazlara ve şikayetlere yol açar. Bunun için hastalığın hikmetlerinin anlaşılmasına ve aslında her bir hastalığın bir hediye ve bir define olduğunun fark edilmesine ihtiyaç vardır.

“Allah'tan başka herkes düşmandır, dost O'dur. Düşmana dosttan yana şikayetlemek güzel olur mu hiç!”¹³

Telaş, Tevahhuş ve Havf

“Ölüm, nazar-ı gaflet ve zahiri cihetinde dehşetli olduğundan ona vesile olablen hastalıklar korkutuyor, telaş veriyor.”¹⁴

“Hastalıklardaki elem ve tevahhuş ve korkmak ise hastalık bazen ölüme vesile olduğu cihetindedir.”¹⁵

İnsandaki en belirgin hislerden biri de korkudur. Bazı hastalıklar bazen ölüme vesile olduğundan ve gaflet bakışıyla ölüm de korkunç zannedildiğinden telaş, ürkeklik (*tevahhuş*) ve korku (*havf*) gibi hislere yol açar. Ancak ölümün hakikati ve mahiyeti bilinirse telaş ve korku değil belki şevk ve muhabbete bile vesile olabilir. İman nuruyla bakıldığında hayat bir askerlik ve ölüm de terhistir. Hayat bir sınav ve ölüm de derece kazanmaktır. Hayat bir gurbet ve ölüm de kavuşmaktır. Hayat zindanda hapsoluş ve ölüm de cennet bahçelerine bir davettir. Bu açıdan hastalıkların manevi kökleri olabilen endişe, telaş, tedirginlik, ürkeklik, panik, korku gibi birçok hissin Kur'an'ın ve imanın ilaçlarıyla tedavisi gereklidir. Bu tedavi gerçekleştiğinde görülür ki asıl telaş edilmesi ve korku duyulması gerekenler –günahları dökken ve menfi bir ibadet olan hastalıklar değil– günahlara girmeye imkan tanıyan ve ibadetlerin terk edilmesine yol açan gaflet içinde geçirilen ömür dakikalarıdır.

“Aceleyle telaş, şeytanın hilesidir; sabredip hesaplamak Rahman'ın lütfü.”¹⁶

“Ateşi hep suyla korkuturlar. Suyun korkması mümkün mü alevlerden!”¹⁷

13 Rûmî, *Mesnevî-i Ma'nevî*, 700.

14 Nursi, *Lem'alar*, 269.

15 Nursi, *Lem'alar*, 269.

16 Rûmî, *Mesnevî-i Ma'nevî*, 708.

17 Rûmî, *Mesnevî-i Ma'nevî*, 290.

Ye's/[Ümit]

“Cenab-ı Hak, insanı ye's-i mutlak ve gaflet-i mutlakdan kurtarmak için havf ve reca ortasında ve hem dünya ve hem ahireti muhafaza etmek noktasında tutmak için hikmetiyle eceli gizlemiştir.”¹⁸

Hastalığının derecesine göre her insan bir ümit kapısı arar. Kendisine ümitsizlik (ye's) veren şeylerden kaçmak ve onları unutmak ister. Ölümçül hastalıklar söz konusu olduğunda ümit ihtiyacı çok daha şiddetli bir tarzda hissedilir. Koronavirüs pandemisi –hastalığa yakalanan ya da yakalanmayan herkeste– ümit ve ye's hislerini zirveye taşımıştır. Hem hayatımıza hem de dünyanın geleceğine dair kalbimizdeki ümit ve ye's duygularımız kavgaya tutuşmuştur. Sebeplerin sukut ettiği ve onlardan beklentilerimizde ye'se düştüğümüz bu dönem aslında bizler için Müsebbibü'l-esbab olan Allah'ın nihayetsiz kudretine dayanmamız ve O'nun tükenmez rahmetinden ümitvar olmamız için büyük bir fırsatı da ortaya çıkarmıştır.

Ölümün, kabrin ve ahiretin şuuruna erdiren bir hastalık insanı dünyevileşmekten kurtarır ve uhrevileştirir. Bu şuur kalpte korku-ümit dengesini sağlayarak hayatta da dünya-ahiret dengesinin muhafaza edilmesine vesile olur. Bu farkındalıkla hayatın her ânı büyük bir kıymet ve anlam kazanır. Hayatın başına ne gelirse gelsin Allah'ın rahmeti ümit edilir, kudretine istinat edilir ve asla ümitsizlik çukuruna düşülmez. Bu şuuru kazanmış bazı hastaların yirmi senede erişilemeyen manevi mertebeleri yirmi günlük hastalığında kazanabildiği müjdelenmiştir.

“Umutsuzluk semtine gitme, umutlar var. Karanlığa doğru gitme, güneşler var.”¹⁹

Gaflet/[Huzur]

“Hastalık gafleti dağıtır, ahireti düşündürür, ölümü tahattur ettirir, öylece hazırlanır.”²⁰

İnsan kendini güçlü ve sağlıklı hissettiğinde mazhar olduğu nice nimetin varlığını unutabiliyor, kendisine ihsan edilen nimetlere şükretmesi ve suistimal etmeden onlardan faydalanması gerektiği hususunda gaflete düşebiliyor. Bu ise nefis ve heves merkezli bir hayat kurgusunu ortaya çıkarıyor. Hastalık ise gafleti (vurdumduymazlığı, dikkatsizliği, dalgınlığı vb.) dağıtır, insanın gözünü açar; teker teker kaybettiği ve bir gün elinden tümüyle alınacak nimetlerin varlığını fark ettirir; kabri, ölümü ve ahireti hatırlatır. Böylece hastalık ile insan tekrar asli fitratına dönebilir; aczini, fakrını ve kusurunu anlayarak ahiret ve Allah merkezli bir itikadı hayatına hâkim kılabilir.

18 Nursi, *Lem'alar*, 271.

19 Rûmî, *Mesnevî-i Ma'nevî*, 58.

20 Nursi, *Lem'alar*, 271.

Bu manada hastalık çok tesirli ve hiç aldatmaz bir uyarıcı ve rehberdir. İrşad ve nasihati tesirli ve halis olan nasih ve mürsidlerin çok az olduğu bir asırda hastalık ve musibetlerin rehberliğini Allah'ın çok büyük bir ihsanı ve nimeti olarak bilerek değerlendirmek elzemdir. Bu manada hastalık ve musibet zamanları kayıp vakitler değil aksine hem dünya hayatındaki nimetlerin kıymetini bildiren hem de uhrevi anlamda büyük sevapları kazandıran dönemlerdir.

“Böyle yüzlerce gaflet tohumu ekerek uykudan baş kaldırılabılır mi hiç! Ölü uyku, ölü lokma [birbirine] yar oldu; efendi uyudu da gece hırsız işe koyuldu.”²¹

Gurur ve [Kibir]

“Layemut değilsin, başıboş değilsin, bir vazifen var. Gururu bırak, seni yaratanı düşün, kabre gideceğini bil, öyle hazırlan!”²²

Hastalıklar gurur, kibir, ucb, şöret gibi ahlak-ı seyyieden uzaklaştırır. Sağlıklı iken demir gibi sağlam bir bedeni olduğunu zanneden bir kişi hastalığa yakalandığında ise sürekli değiştirilen ve yenilenen zerrelere, hücrelerden yaratılan çürük bir cisme sahip olduğunu fark eder. Övündüğü, mülkü zannettiği organlarının ve cihazlarının aslında kendisine emaneten verilmekte olduğunu anlar. Koronavirüs gibi bir mikroskobik bir varlık karşısında insanın yaşamakta olduğu acizlik ve çaresizlik gurur ve kibrini yerle yeksan eder. Bu anlamda hastalıklar gurur, kibir gibi hisleri ortadan kaldırmak suretiyle tevazu, mahviyet gibi ahlaki güzelliklerin; acizlik ve kusurunu bilmek gibi kulluk şuurunun kazanılabilmesi için önemli fırsatlar sunmaktadır.

“Gurur terzisi ömrünün atlasını ayların makasıyla parça parça kesip aldı.”²³

Sıkıntı ve Sefahat

“Hayat, daima sıhhat ve afiyette yeknesak gitse nakıs bir ayine olur. Belki bir cihette adem ve yokluğu ve hiçliği ihsas edip sıkıntı verir.”²⁴

“Elbette şükür değil belki düşünmeyecektin, şuursuz o sıhhati gaflete belki sefahate sarf ederdin.”²⁵

Sıkıntı ve sefahatin birbiriyle at başı yarıştığı bir asırda yaşıyoruz. Asrımızda yaşanan her türlü monotonluk, durgunluk, işsizlik, hayal kırıklığı, bunaltı, tiksinti, hissizlik, doyunluk, değersizlik gibi hisler sıkıntıları netice verir ve sıkıntılar ise insanoglunu eğlence ve sefahatlere sevk eder. “Sıkıntı sefahatin muallimidir.”²⁶ Hayattaki

21 Rûmî, *Mesnevî-i Ma'nevî*, 163.

22 Nursi, *Lem'alar*, 265.

23 Rûmî, *Mesnevî-i Ma'nevî*, 836.

24 Nursi, *Lem'alar*, 275.

25 Nursi, *Lem'alar*, 268.

26 Bediüzzaman Said Nursi, *Mektubat* (İstanbul: Yeni Asya Neşriyat, 1998), 462.

bu monotonluk, işsizlik, hissizlik gibi durumlar ise yokluk ve hiçliği hissettirdiği için sıkıntılara yol açar. Sıkıntısını azaltmak ya da unutmak isteyen birçok kişi sefahat ve eğlenceyi bir çözüm yolu olarak seçer. Bu ise Allah'ın ebedi bir hayatı kazanmak için ihsan ettiği kıymetli bir ömrün bir hiç uğruna ve anlamsızca tüketilmesine sebep olur. Bununla birlikte insanın hakikat ihtiyacı gibi bazı meşru eğlencelere de ihtiyacı vardır. Bediüzzaman meşru eğlenceler konusunda iki hususa dikkat çekmiştir. Birincisi hakikat-hevesat dengesinin beşte biri geçmemesidir. İkincisi de çalışmaya şevki kırmaması, tembelliğe ve sefahate sebebiyet vermemesidir.

Nefs-i emmarenin peşinden koştuğu gayrimeşru lezzetleri bıçak gibi kesen hastalıklar ise ağız tadını bozar, iştahları kaçırır, hevesleri kursaklarda bırakır. Bu manada hastalıklar nefis-i emmarenin terbiyesi için önemli bir fırsattır. Koronavirüs pandemisi gibi küresel hastalıklarla ise insanoğlunun tamamı terbiye edilmektedir. Böylece insan anlar ki hayati bir tehlike söz konusu olduğunda eğlenceler gibi zaruri olmayan her türlü arzu ve istek teferruat hükmündedir. Küresel en büyük eğlencelerden biri olan yılbaşı kutlamalarının bu yılki serencamı ibret alabilenler için önemli mesajlar vermiştir.²⁷

“Hak der ki sıkıntı ve acı, sonunda seni yakarışa yöneltip doğrulttu. Seni bizim kapımızdan saptırıp uzaklaştıran nimetten şikayet et.”²⁸

“Sıkıntıda ve genişlikte [Allah'a] tevekkülden ve tamamen teslim olmaktan başka her şey aldatmacadır, tuzaktır.”²⁹

Suistimal ve İsrif

“Ekser hastalıklar su-i istimalattan, perhizsizlikten ve israftan ve hatiattan ve sefahetten ve dikkatsizlikten geliyor.”³⁰

Hastalıklar bir yönüyle de sağlık ve sıhhatin muhafaza edilmesi için bir alarm mahiyetini taşır. Hastalıklardaki ateş, öksürük, ağrı, halsizlik gibi hâllerin diliyle Şafi-i hakiki insanoğluna hatalarını ve suistimallerini ihtar ve ikaz eder. Hastalar Risalesinde hastalıkların büyük bir kısmının suistimal, perhizsizlik, israf, hatalar, dikkatsizlik ve bağımlılıklardan kaynaklandığına dikkat çekilmiştir. Bu açıdan hastalık insanın alışageldiği hayat tarzının ve tercihlerinin otokritiğini yaparak hataları, eksikleri, ihmalleri ve suistimalleri ile yüzleşmesine imkan tanır. Günümüzdeki birçok hastalığın kaynağı perhizsizlik ve israftan kaynaklanıyor. Hazcılığın (*hedonizm*) pandemi gibi yeryüzüne bulaştığı bir asırda “Yiyin, için lakin israf etmeyin”³¹ ayeti her daim kulaklara küpe

27 Bediüzzaman Said Nursi, *Emirdağ Lahikası* (İstanbul: Yeni Asya Neşriyat, 1998), 307.

28 Rûmî, *Mesnevî-i Ma'nevî*, 480.

29 Rûmî, *Mesnevî-i Ma'nevî*, 49.

30 Nursi, *Lem'alar*, 276.

31 Kur'an, A'raf 7/31.

olmalı ve israfın maddi-manevi (zaman, yetenek, fikir, söz, nefes, kuvvet gibi) her türünden kaçınılmalıdır. Bu manada hastalıkların dili insanoğluna öncelikle israftan kaçınmayı, nefsanî hırsları terk etmeyi ve ardından da hayata iktisadî, kanaatî, rızayı ilahiyî hâkim kılmayı ders veriyor.

“Yemi az ye, bu kadar oburluk etme. ‘Yiyin’ [emrini] okudun ya ‘İsraf etmeyi-niz’i de oku. Böylece yemi yer, tuzağa da düşmezsin. Bilgi ve kanaat bunu gerektirir vesselâm. Akıllı olan dünyanın nimetini yer, gamını değil. Cahillerse pişmanlık içinde yoksun kalırlar.”³²

İstiğna ve Vahşet

“Hastalık hayat-ı içtimaiye-i insaniyede en mühim ve gayet güzel olan hürmet ve merhameti telkin eder. Çünkü insanı vahşete ve merhametsizliğe sevk eden istiğnadan kurtarıyor.”³³

Asrımızın en temel sorunlarından biri de yabancılaşma ve yalnızlaşmadır. Şehirleşmenin artması, teknolojinin ilerlemesi ve dünyevileşmenin ziyadeleşmesiyle birlikte bu sorunlar daha da yaygınlaşmakta ve derinleşmektedir. Kişinin sağlığı, gücü, kuvveti ve imkanları yerinde ise etrafına ve öteki insanlara karşı duyarsız, bencilce bir hayatı benimseme eğilimi güçlenmektedir. Hastalık ise yabancılaşmanın ve yalnızlığın vahşetinden, duyarsızlık ve merhametsizliği netice veren istiğnadan kurtulabilmenin fırsatlarını sunmaktadır. Zira hastalık süreci akrabalık, dostluk ve arkadaşlık bağlarını onarıcı birçok ilişkiye sahne olabilmektedir. Geçmiş olsun dilekleri, dualar, ziyaretler ve hasta olan kişiye her türlü yardımlar zedelenmiş ya da kopmuş ilişkileri kalplerin derinliklerine nüfuz edercesine tamir etmektedir. Ayrıca hastalıklar ahireti düşündürerek ölümle son bulmayı ebedi olarak sürecek insani ve imani bağlar kurmanın ne derece kıymetli ve ehemmiyetli olduğunu da ders vermektedir.

“Sen yalnızlıktan yeise düştüğünde, dostun gölgesi altında bir güneş olursun. Git tez elden ilahî bir dost ara. Böyle yaparsan Allah sana dost olur.”³⁴

Nefs-i Emmare

“(…) Nefs-i emmare elbette hevesat-ı rezile ile ve nefsanî müstehiyatla onu aldatamaz, çabuk o nefsin belasından kurtulur.”³⁵

Asrımızın manevî pandemilerinden biri de nefisperestlik (*narsisizm*) hastalığıdır. Nefisperestlik ise çoğu kez sıhhat ile doğru orantılı, hastalıkla da ters orantılı bir ilişkiye sahiptir. Nefis terbiyesinde birinci sırada oruç, açlık ve perhiz olursa ikinci

32 Rûmî, *Mesnevî-i Ma'nevî*, 665.

33 Nursi, *Lem'alar*, 273.

34 Rûmî, *Mesnevî-i Ma'nevî*, 179.

35 Nursi, *Lem'alar*, 277.

sıraya da hastalıklar ve musibetler yerleşir. Hastalıklar nefsin iştahını kaçıırır, lezzetlerini acılaştırır, gücünü ve hâkimiyetini sarsar. Böylece insanın akıl, kalp, sır, latife- i rabbanîye gibi ulvi hisleri nefs-i emmarenin esaretinden kurtulabilir. İnsanlık tarihi boyunca kâmil insanlar “nefs-i emmarenin ve kör hissiyatın tehlikelerinden kurtulmak için çilelerle, riyazetlerle nefs-i emmarenin öldürülmesine çalışmışlar[dır]”.³⁶ Bu manada hastalıkların herkes için nefis terbiyesini fitri bir tarzda sağlayan bir imkan ve bir fırsat olduğu söylenebilir.

“Sen de [nefs ejderhasını] sıkıntıya girmeden vakar ve vefayla bağlı tutmayı umarsın. Her önüne gelenin bu arzuya ulaşması mümkün mü? Ejderhayı öldürmeye Musa gerek.”³⁷

Acz ve Zaaf

“Cenab-ı Hak insana hadsiz bir acz ve nihaysiz bir zaaf vermiş ta ki daimi bir surette dergah-ı ilahîyeye iltica edip niyaz etsin, dua etsin.”³⁸

“Hastalık sırrıyla hulûsiyet kazanan, hususan zaaf ve aczden ve tezellül ve ihtiyaçtan gelen bir dua kabule çok yakındır.”³⁹

Varoluşumuzun ve mahiyetimizin en belirgin hususiyetlerinden biri de zaaf ve aczimizdir. Zira varlığımızı tehdit eden korktuğumuz birçok “düşman”larımız vardır. Bedenimizi titreten bir hastalıktan, dünyamızı sarsan bir zelzeleden ta kainatı darmadağın edecek kıyamete ve ebedi azap diyarı olan cehenneme kadar bize zararı dokunabilecek tehditlere karşı aczimizin herhangi bir sınırı yoktur. Koronavirüs pandemisi mikroskobik boyutta, elsiz, gözsüz, cansız bir virüse karşı tüm insanlık olarak ne derece aciz ve çaresiz olduğumuzu bize çok berrak bir şekilde göstermektedir. Hubab risalesinde belirtildiği gibi “Ciğerine yapışan ve çok defa büyülttükten sonra ancak görülebilen bir mikroba mukavemet edemezsin; seni yere serer, öldürür.”⁴⁰ Hastalık sayesinde tam anlamıyla hissettiğimiz acz ve zaafımız aslında Allah’ın sonsuz kudretini ve Kadir isminin tüm tecellilerini talim için bize verilmiştir. Karanlık arttıkça ışık daha fazla parladığı gibi acz ve zaafımızın karanlığında Kadir ismi tüm ihtişamıyla tecelli etmekte ve Allah’ın varlığının nurlarını kalp gözümüze aksettirmektedir. Zira ne derece zaaf ve aczimizi fark edersek bizi tehdit eden tehlikelere ve düşmanlarımıza karşı bir dayanak noktası (*nokta-i istinad*) arayışımız o nispette güçlenir, ciddiyet kazanır. Bu arayış aynı zamanda samimi bir dua muhatabiyetini de netice verir. Hastalığın büründürdüğü acz ve zafiyet hâlleri hem ihlaslı dualara kapı aralar hem de bu hâl

36 Nursi, *Lem’alar*, 277.

37 Rûmî, *Mesnevî-i Ma’nevî*, 343.

38 Nursi, *Lem’alar*, 270.

39 Nursi, *Lem’alar*, 274.

40 Nursi, “Hubab”, *Mesnevî-i Nuriye* içinde, trc., Abdülmecid Nursi (İstanbul: Yeni Asya Neşriyat, 1998), 75.

aynı zamanda fitrî ve fiilî bir dua hükmüne de geçer. Üstad Bediüzzaman'ın tabiriyle hastalık "dua musluğu"nu açar ve sıhhat ile onu kapamamak gerektir. Yani sıhhate kavuşulsa dahi insan, mahiyetindeki acz ve zafiyetin farkındalığıyla yaşayarak dua ve ibadetlerini sürekli kılma irade ve azmini taşımalıdır.

"Âcizlik bir zincirdir, [birisi] sana o zinciri takmıştır; öyleyse gözü zinciri takana doğru açmak gerek. 'Ey hayat [yolunu] gösteren, ben serbesttim, bağlandım kaldım, bu neden?' diye yalvar yakar. Kötülüğe adımımı pek sert bastım, [onun için] kahrınla her an hüsrân içindeyim [de]. Senin öğütlerine karşı sağırdım, put kırma iddiasındaydım ama put yapmaktaymışım."⁴¹

Sabır

"Cenab-ı Hakkın sana verdiği bütün sabır kuvvetini böyle sağa sola dağıtma, bu saatteki eleme karşı tahşid et, 'Ya Sabur' de, dayan."⁴²

Hastalık vaktinde en fazla ihtiyaç hissedilen duygu sabırdır. Hastalığın ağırlığı artıkça sabır duygusuna (sebata, metanete vb.) daha ziyade muhtaç olunur. Allah'ın ih-san ettiği sabır hissi ölçülü ve iktisatlı kullanıldığında en ağır hastalıklara tahammül edebilmeyi sağlayan bir manevi güç kaynağıdır. Ancak en çok yapılan hata ise sabır gücünün geçmiş ve gelecek zamanlara dağıtılarak zayıflatılmasıdır. Oysa geçmiş zaman için sabredilmesine ihtiyaç yoktur zira geçmiş zamandaki hastalık bitmiş olduğundan sevapları ve lezzetleri miras bırakmıştır. Gelecek zaman için de sabretmek anlamsızdır zira yok bir günün, yok bir hastalığın, yok bir elemine sabırsızlık göstermek gereksizdir. Şimdiki zamanda yaşanan hastalığın yükünü kaldırabilecek sabır gücü ise her insanın ruhunda derç edilmiştir. Ayrıca hastalığın ömrün çabuk geçmesine meydan vermeyip meyvelerini vermesini sağladığını düşünen biri sabretmekle kalmaz aynı zamanda şükreder. Bu bakış açısı sabır kuvvetini daha da artırır. Hastalık vaktinde sabır kuvvetinin ne derece önemli bir nimet olduğu daha iyi anlaşılır. Böylece diğer duygularda olduğu gibi sabır gücünün de hayatımızın en ehemmiyetli işlerinde yaratılmış maksadına uygun bir şekilde istimali üzerinde tefekkür etmeye başlarız. Özellikle "üç sabır" tabir edilen günahlar (*masiyet*), musibetler ve ibadetlere yönelik tükenmez bir sabra ihtiyacımız olduğunu fark ettiğimizde ise istikametli bir hayat için bu duygumuzun ne derece kritik bir önemi olduğunu daha iyi kavrayabiliriz.

"Körsen 'Köre zorlama yoktur'. Kör değilsen yürü; 'Sabır rahatlığın anahtarındır'. Göz perdeleri için sabır ilacı gerek. Hem yakar hem onarır hem gönlü açar. Kalbin aynası temizlenip parlaklaşırsa dünyanın dışındaki resimleri görürsün. Hem resmi hem de ressamı görürsün. İkbâl döşeyeni de görürsün, onu döşeyeni de."⁴³

41 Rûmî, *Mesnevî-i Ma'nevî*, 802.

42 Nursi, *Lem'alar*, 270.

43 Rûmî, *Mesnevî-i Ma'nevî*, 181.

Tahammül ve Mukavemet

“Ey tahammülsüz hasta! İnsan bu dünyaya keyif sürmek ve lezzet almak için gelmediğine, mütemadiyen gelenlerin gitmesi ve gençlerin ihtiyarlaşması ve mütemadiyen zeval ve firakta yuvarlanması şahittir.”⁴⁴

“(…) İleride dünyanın dağdağalarına mukavemet verdirmek için bir şırınga ve bir terbiye-i Rabbaniye gibi (...)”⁴⁵

İnsan diğer varlıkların –hatta meleklerin bile– kaldırılmasından aciz kaldığı ve de korktuğu nice manevi yükleri tahammül edecek bir fitratta yaratılmıştır. Gökler, yer ve dağların tahammülünden aciz kaldığı (emanet-i kübra olan ene gibi) birçok emanet yükü insana teklif edilmiştir. İmam-ı Rabbani’nin (ra) ifadesiyle “Melikin atiyelerini ancak matiyeleri taşıyabilir”.⁴⁶ Bu açıdan bizler dünyaya başıboş dolaşmak, keyif sürmek ve nefsanî lezzetler almak için gelmedik. Farkında olduğumuz ya da olmadığımız birçok yönden imtihan edildiğimiz bu dünyada pek çok sorumluluğumuz varken ömrümüz boyunca birçok keder, meşakkat, elem, hüzn ve ayrılık yaşıyoruz. Buna binaen hayatın her türlü yüküne karşı tahammül edebilmeyi öğrenmemiz, gelecekteki ve ebediyet yolculuğumuzdaki sıkıntılara karşı da mukavemet kazanmamız gerekiyor. İşte hastalıklar bu manada beden ve ruh için bir aşı, bir idman, bir riyazet mahiyetini taşıyabiliyor.

“Kışın kardan testiler yaparsın. Suyu görünce bunların dayanması mümkün mü!”⁴⁷

Tahavvül ve Hareket

“Tahavvülde ve harekette ve ayrı ayrı tavırlar içinde yuvarlanmakta olan bir hayat kıymetini ihsas ediyor, ömrün ehemmiyetini ve lezzetini bildiriyor.”⁴⁸

Her şey değişiyor; tebeddül, tagayyür, tahavvül, teceddüd ediyor. Zira Allah’ın isim ve sıfatlarının sonsuz tecellisi var. Bunun neticesi olarak insan da içinde yaşadığı kainat da her an değişiyor, yenileniyor, tazeleniyor. Değişim, tahavvül ve hareket ise ya bizzat ya da neticeleri itibarıyla güzellik ve mükemmelliktir. Zira bütün değişimlerin ve hareketlerin kaynağı Allah’ın güzel isimleridir. Esmâ-ı Hüsnâ’nın tüm tecellileri de güzeldir. Zira güzelden güzellik gelir. Buna binaen güzel isimlerin güzelliklerini gösteren aynalar da güzelleşir. Bu manada hayatın başına gelen, Allah’ın güzel isimlerinin

44 Nursi, *Lem’alar*, 265.

45 Nursi, *Lem’alar*, 278.

46 Nursi, *Mesnevi-i Nuriye*, 67.

47 Rûmî, *Mesnevî-i Ma’nevî*, 331.

48 Nursi, *Lem’alar*, 275.

tecellisi olan her ne varsa hepsi de güzeldir. Özellikle hayatı tazeleyen değişimler daha güzeldir. Hayatı saflaştıran, kuvvetleştiren, kıymetli kılan ve lezzetlerini tazeleyen hastalıklar da bu açıdan netice itibarıyla güzeldir (*hüsn-i bilgayr*). Zahiren çirkin olarak algılsa da aslında hastalıklar başta Şafi, Rahim, Mucib, Kuddüs, Gaffar, Tevvab, Sabur, Kadir, Adl, Hayy, Kayyum gibi birçok ilahi güzel ismin tecellilerinin nice güzelliklerine mazhardır. Bunca ismin tecellilerinin güzellikleri ve mükemmellikleriyle süslenen bir hastalıktan hiç şikayetçi olunur mu!

“Titreme [illeti] yüzünden titreyen bir el vardır; [bir de] senin yerinden oynatıp titrettiğin bir el. Her iki hareketi de Allah’ın yaratması bil; ne var ki bu onunla kıyaslanamaz. Elini titrettiğin için pişman olursun; [ama] titreme [illeti] yüzünden titreyeni ne zaman pişman gördün!”⁴⁹

[Aff], Tevbe ve İstiğfar

“Hastalık –sabun gibi– günahların kirlerini yıkar, temizler. Hastalıklar keffaretü’z-zünub olduğu hadis-i sahihle sabittir.”⁵⁰

“Tevbe ve istiğfar ile ve namaz ve ubudiyetle, o tiryak-ı kudsi olan imanı ve imandan gelen ilacı istimal ediniz.”⁵¹

İnsanı diğer varlıklardan en belirgin bir şekilde ayırt eden duygular arasında af dilemesi, tevbe ve istiğfar etmesi de vardır. Terakkisinin de tedennisinin de sınırı olmayan insanoglunun nispi olarak birçok eksik, kusur ve hataları söz konusudur. Eksik ve kusurlarını tespititte ve telafide hassasiyet taşıyanlar terakkinin doruklarına yükselirken kusur ve hatalarını görmeyenler ya da görmek istemeyenler ve hatta hâllerinden memnuniyet duyup iftihar edenler tedenninin derinliklerine adım adım inerler belki de hızla düşerler. Peygamber Efendimiz aleyhissalatü vesselam her gün yetmiş bazen yüz kez tevbe ve istiğfar ettiğini dile getirmiştir. Bundan anlaşılıyor ki tevbe ve istiğfar etmek için muhakkak bir hata ve günah işlemiş olmak gerekmez. Zira insan tüm istidad ve kabiliyetlerini inkişaf ettirse bile Allah’ın sonsuz kemali karşısında eksik ve kusurlu sıfatlar sahibidir. Ayrıca Allah’ın nihayetsiz kemaline mukabil ancak nihayetsiz eksiklik ve kusurlarının farkındalığına sahip bir insan en mükemmel ayinedarlık vazifesini yerine getirebilir. Hastalıklar bu anlamda insanın hem eksik ve kusurlu bir varlık olduğunu hatırlatır hem de her türlü kusur, hata ve günaha kefarete (*keffâretü’z-zünub*) olur. Peygamber Efendimiz aleyhissalatü vesselamın müjdelediği üzere hastalıklar sabun gibi günahları temizler. Bu açıdan hastalıkların tevbe ve istiğfarın tecessüm etmiş hâli olduğu söylenebilir.

49 Rûmî, *Mesnevî-i Ma’nevî*, 86.

50 Nursi, *Lem’alar*, 268.

51 Nursi, *Lem’alar*, 278.

“Affet, ey [bütün] aflar sandığında bulunan, lütufta en öndesin Sen, herkes Senden geride. Ben kim oluyorum ki Sana affet diyeyim? Sen sultansın, ‘ol’ emrinin özü özetisin.”⁵²

“Ey haberleri haber verenden habersiz olan, tevben günahından da beter. Ey geçmiş hallerinden tevbe peşinde olan, bu tevbeden ne zaman tevbe edeceksin söyle. Bazen ince ezgileri kible ediniyorsun bazen de ağlayıp inlemeyi öpüyorsun.”⁵³

“Bir kutluluk görünce şükret, bağıшта bulun; bir kutsuzluk görünce de sadaka ver, istiğfar et.”⁵⁴

Rıza, Teslimiyet ve Tevekkül

“Eğer teslimiyetle, rızayla, hastalığın hikmetini düşünmekle o merak gitse o maddi hastalığın mühim bir kökü kesilir, hafifleşir, kısmen gider.”⁵⁵

“Mü’min sırr-ı imanla ve teslimiyet ve tevekkülle o ağır nüzul gibi hastalıktan az bir zamanda ehl-i velayetin çileleri gibi istifade edebilir.”⁵⁶

Allah’ın ihsan ettiği nimetlerine –çok hırslı ve açgözlü olmamak kaydıyla– rıza göstermek, kanaat etmek ve şükretmek bir yönüyle kolaydır. Asıl zor olan ise musibetler ve hastalıklar vaktinde O’ndan ne derece razı olunuyor! Allah’tan razı olabilmek için O’nun nihaysiz rahmet, şefkat ve hikmetinden emin olunması gerekir. Allah doğru tanınır ve O’na tahkiki olarak iman edilirse yalnız O’na teslim olunur, teslimiyet de tam anlamıyla tevekkül etmeye vesile olur. Bu manadaki bir tevekkül ise iki cihan saadetini netice verir. Zira “iman tevhidi, tevhid teslimi, teslim tevekkülü, tevekkül saadet-i dareyni iktiza eder”.⁵⁷ Hastalıklar (ve her türlü musibet) rıza, teslimiyet ve tevekkül duygularının sınındığı anlardır. Şifa doğrudan doğruya Allah’tan istenmeli zira derdi de şifayı O yaratır. Şafi-i Hakîm yeryüzü eczanesinde her derde deva ve ilaç hazırlamıştır. Bununla birlikte uzman bir doktora müracaat etmeyi ve tavsiye ettiği ilaçları kullanmayı da fiili bir dua bilmek gerektir. Şafi-i Hakîm tüm sebepler gibi doktorları ve ilaçları izzet ve azametinin perdesi yapmıştır ancak tevhid ve celali ise onlara herhangi bir yaratıcı tesir vermemiştir. Buna binaen bir mümine düşen vazife de hastalık vaktini kavli ve fiili dua vakti bilmek ve ubudiyet şuuruyla en verimli bir tarzda değerlendirmektir.

“O, rızâyı gördüğünde güler. Onun açısından kazâ, tatlı helva gibidir.”⁵⁸

52 Rûmî, *Mesnevî-i Ma’nevî*, 767.

53 Rûmî, *Mesnevî-i Ma’nevî*, 111.

54 Rûmî, *Mesnevî-i Ma’nevî*, 873.

55 Nursi, *Lem’alar*, 269.

56 Nursi, *Lem’alar*, 277.

57 Bediüzzaman Said Nursi, *Sözler* (İstanbul: Yeni Asya Neşriyat, 1998), 284.

58 Rûmî, *Mesnevî-i Ma’nevî*, 372.

“Fakat ezelin amacı teslim olmandır. Ey Müslüman teslimiyet araman gerek. Ey nohut, bela içinde öyle kayna ki senin için ne varlık kalsın ne de benlik.”⁵⁹

“Tevekkül edeceksen çalışmakta [tevekkül] et; ekin ek ondan sonra Cebbar’a dayan.”⁶⁰

Teselli

“Hastaların kalbini hoşnud etmek, teselli vermek mühim bir sadaka hükmüne geçer.”⁶¹

Hastalıklar insanın teselli aradığı ve dost bir sese ziyadesiyle muhtaç olduğu vakitlerdir. Teselli vermek insani ve İslami bir davranıştır. Teselli verebilmek için öncelikle dert sahibinin derdiyle hemdert olmak gerekir. Ardından dert sahibinin derdini hafifletecek sözler ve bakış açılarıyla ona yardımcı olunabilir. Ancak teselli verirken boş ya da gerçek dışı avutucu sözler değil güzel bakış açılarıyla gerçekler dile getirilmelidir. Hastalığın fayda ve hikmetlerini; manevi ibadet olduğunu, az sürede çok sevap kazandırdığını, günahları sabun gibi temizlediğini, hem insanların hem de Rahmanü'r-Rahim olan Allah'ın şefkat ve merhametini kazanmaya vesile olduğunu hatırlatmak gibi hakikatli güzel bakış açıları verilen tesellinin tesirini artırmaktadır.

“Korkunç bir şeyi gören adam korku ve hayret içinde kalır sonra firar etmeye meyleder. Âciz olduğu takdirde tevekkül eder sonra teselli yollarını arar.”⁶²

Şükür

“Dikkat et, sana ‘Oh, elhamdülillah, şükür’ dediren senin başından geçmiş elemeler, musibetlerin düşünmesi bir manevi lezzeti deşiyor ki senin kalbin şükreder. Çünkü elemnin zevali lezzettir.”⁶³

Cenab-ı Hak kainatı ve içindeki tüm varlıkları tesbih, hamd ve şükür etmeleri için yaratmıştır. Buna binaen ubudiyetin ve ibadetlerin çekirdeklerinden biri de hamd ve şükürdür. Şuursuz varlıklar dahi şükreder. Her bir zerre en büyük ve en ağır vazifeleri yüklenmesiyle manen besmele çektiği gibi vazifesini en mükemmel bir şekilde tamamlamasıyla da manen şükreder. Bütün mükemmel neticeler lisan-ı hâl ile yaratıcısına hamd ve şükür etmek manasını taşır. Bütün şuur sahipleri de şükreder. Kendilerine ikram ve ihsan edilen nimetlere hem iştah duymaları hem de zevk ve lezzet almaları manevi bir şükürdür. Bediüzzaman’a göre tüm iştahlar, zevkler ve lezzetler “şükri fitrî” ve “gayr-i şuurî bir şükür”dür.⁶⁴ Hamd ve şükürün her nevine kabiliyetli yaratılan

59 Rûmî, *Mesnevî-i Ma'nevî*, 450.

60 Rûmî, *Mesnevî-i Ma'nevî*, 66.

61 Nursi, *Lem'alar*, 273.

62 Bediüzzaman Said Nursi, *İşârâtü'l-İ'caz*. Trc. Abdülmecid Nursi (İstanbul: Yeni Asya Neşriyat, 1998), 32.

63 Nursi, *Lem'alar*, 267.

64 Bkz. Nursi, *Mektubat*, 349.

insandan ise külli bir şükür ve hamd istenmiştir. Namaz ise tüm ibadetlerin fihristesi olması sırrıyla kalp, beden ve dil ile yapılan tüm şükürlerin ve hamdlerin fihristesidir.

Ancak musibet ve hastalık zamanlarında şükretmek bir tarafa sabretmek bile zorlaşmaktadır. Lakin iman bakışıyla değerlendirildiği ve hakikatleri bilindiğinde musibetlerin ve hastalıkların da birer şükür vesilesi oldukları anlaşılır. Zira hastalıklar aslında birer “hediye-i Rahmani”, “ameliyat-ı cerrahiye”, “ibadet-i halise” gibi manaları taşır ve tüm bunlar ise ayrı ayrı şükürleri gerektirir. Mesela hastalıklar (ve musibetler) menfi ibadetlerdir. Bu tür ibadetler ise hâlis, riyasız olduklarından en makbul ibadetlerdir. Ayrıca hastalıklar ömür dakikalarını birer saat (bazı kâmil insanlar için birer gün) ibadet hükmüne getirebildiklerinden şükür ve hamdlerin manen bereketlendiği ânlardır. Zira hamd ve şükredebilmek nimet olduğu gibi külli ve hâlis şükredebilmek çok daha büyük bir nimettir. Bu külli ve hâlis şükredebilme nimeti de yeni bir şükürü gerektirir, o şükür de yeni bir şükürü ve silsile ilanihaye sürer.

“Nimete şükretmek nimetten daha tatlıdır. Şükre tutkun olan nimet ardınca gider mi hiç! Şükür nimetin canı, nimet kabuk gibidir. Çünkü şükür seni Sevgilinin diyarına getirir.”⁶⁵

Zevk ve Lezzet

“Açlık olmazsa yemek lezzet vermez. Mide harareti olmazsa su içmesi zevk vermez. İlet olmazsa afiyet zevksizdir. Maraz olmazsa sıhhat lezzetsizdir.”⁶⁶

Sağlık zevk ve lezzet kaynağı olduğundan hastalığın ise elem ve acı sebebi olduğu düşünülür. Ancak bir nimetin kesintisiz verilmesi gaflete yol açabilir ve bu da o nime-tin lezzetini azaltır hatta yok eder. Mesela her gün güneşin yeniden doğuşuyla keyiflenen ya da her an nefes alışına şükreden kaç kişi vardır! Aynı şekilde sağlıklı olduğu ve kendisine ihsan edilen duygularıyla aldığı lezzetler için minnettarlıkla şuurulu bir şekilde şükreden insan sayısı ne kadardır! Hepimiz yakinen biliriz ki en güzel, en keyifli ve en kıymetli bir şey dahi rutin bir şekilde sürerse nazarımızda özelliğini, çekiciliğini ve değerini zamanla kaybeder. “Her şey zıddıyla bilinir” düsturuyula hastalıklar olmazsa sağlıktaki birçok lezzet sıradanlaşır; tatmin etmemeye, keyif vermemeye başlar. Hastalık ise sağlık için yeni bir başlangıç ve taze bir farkındalık oluşturur. Elbette bu manadaki bir hastalık nimetlerdeki lezzeti kaçırmaz belki tazeler, tattırır hatta lezzetini artırır. Bir başka açıdan değerlendirildiğinde ise hastalık devamsız, elemli ve günahlı gayrimeşru zevkleri acılaştırırken manevi ibadet olması ve uhrevi sevapları kazandırmasıyla daimi zevkleri tattırır. Üstad Bediüzzaman’ın *Lemeat* risalesindeki “Kâmilîn insanların zevk-i maâlisini hoşnud eden bir hâlet çocukça bir hevесе, sefihçe

65 Rûmî, *Mesnevî-i Ma’nevî*, 406.

66 Nursi, *Lem’alar*, 268.

bir tabiat sahibine hoş gelmez, onları eğlendirmez. Bu hikmete binaen bir zevk-i süflî, sefih, hem nefisî ve şehvânî içinde tam beslenmiş, zevk-i ruhîyi bilmez”⁶⁷ ifadelerini hastalıklar ve musibetler bağlamında da anlamlandırarak tefekkür etmemiz mümkündür.

“Sen gözyaşının zevkini nereden bileceksin! Sen görmemişler gibi ekmeğe âşık-sın. Sen şu dağarcığı ekmekten boşaltırsan ululuk mücevherleriyle doldurursun.”⁶⁸

“Yok’a varlık lezzetini gösterdin. Yok’u kendine âşık ettin.”⁶⁹

Şevk ve Gayret

“Sizin önünüzde mühim bir ticaret-i uhreviye var. Şevk ve gayretle o ticareti kazanınız.”⁷⁰

Münazarat’ta “Hayat bir faaliyet ve harekettir. Şevk ise matiyyesidir”⁷¹ denir. Kainatta zerrelere güneşlere, sineklerden meleklerle kadar canlı ve cansız bütün varlıklar olağanüstü bir şevk ve gayretle vazifelerini yerine getirirler. “Felek mest, melek mest, nücüm mest, semavat mest, şems mest, kamer mest, zemin mest, anasır mest, nebat mest, şecer mest, beşer mest, zihayat seraser mest, mevcudat zerrelere beraber mest...”⁷² İnsanın da bu azametli kabileye şevk ve gayretiyle katılması hatta kumandanlık etmesi gerekir. İnsanın cismi küçük olsa da vazifesi ve yükümlülüğü büyüktür. Zira “emanet-i kübra” gibi bir vazifesi ve “hilafet-i kübra” gibi bir rütbesi vardır. Elbette bu büyük vazife ve rütbenin gereği olarak olağanüstü bir şevk ve gayretle çalışmalıdır. Ancak insanın şevk ve gayretini söndüren, öldüren birçok durum söz konusudur. Sanıldığı gibi aksine hayattaki durağanlığa, tekdüzeliğe ve sıradanlığa darbe vuran hastalık ise kaybedilen şevk ve gayret duygularını tekrar uyandırabilir. Hayatın ve sağlığın kıymetini ihtar eden, bu hayatın ebedi bir hayatın kazanılması için ticaret vakti olduğunu hatırlatan ve kendi de bereketli bir ubudiyet vakti olan hastalığın bu gibi hikmetleri anlaşıldıkça şevk ve gayret yeniden kazanılabilir.

“Ölüp gitse de kemikleri zevke dalar; her zerresi şevk nurunun parıltıları içindedir.”⁷³

“İnsan ağaca benzer, kökü ahde vefadır. Gayretle bakıp korumak lâzım kökü. Çürük ahit çürümüş köktür; meyveden, güzellikten kesilmiştir.”⁷⁴

67 Nursi, *Sözler*, 675.

68 Rûmî, *Mesnevî-i Ma’nevî*, 91.

69 Rûmî, *Mesnevî-i Ma’nevî*, 54.

70 Nursi, *Lem’alar*, 278.

71 Bediüzzaman Said Nursi, *Münazarat* (İstanbul: Yeni Asya Neşriyat, 1991), 136.

72 Nursi, *Sözler*, 570.

73 Rûmî, *Mesnevî-i Ma’nevî*, 648.

74 Nursi, *Sözler*, 570.

Şefkat

“Hastalık zamanında hastalık elemi ni hiçe indirecek gayet hoş ve ferahlı, etrafında tezahür eden şefkatlerden ve acımak ve merhametlerden gelen lezzetler var.”⁷⁵

İnsanda bencilce hislerden en uzak ve en duru hislerden biri şefkattir. Özellikle annelerin karşılıksız şefkatlerinde bunun en yüksek hallerine şahit olunur. Öyle ki bir anne şefkat hissiyle çocuğunun selameti için bazen ahiret saadetini tehlikeye atmayı bile göze alır. Rahim isminin tecellisi olan şefkat her insanda olmasına rağmen bencilik, kin, düşmanlık, hırs gibi duygular şiddetlendikçe şefkat hissi zayıflar. Musibetler ve hastalıklar ise şefkat hissini tekrar revaç bulmasını sağlar. Bir musibettede ya da bir hasta tanıdık tanımadık birçok insanın şefkatini celp eder. Özellikle aile efradının, yakın akrabalarının, arkadaş ve dostlarının şefkat kanatlarını açmalarına şahit olmak hastalık ya da musibetin elemi ni unutturabilen en büyük bir lezzet kaynağıdır. Lakin sonuçta tüm bu şefkatler Rahman-ı Rahim olan Allah’ın nihaysiz şefkatini zayıf birer gölgesidir. En katı kalplerin bile şefkatlerini kendine celp eden bir hasta elbette hastalığındaki acının ve zafiyetinin hâl diliyle, hastalığına sabretmek ve şikayet etmemek şartıyla en başta Allah’ın şefkat ve rahmetine liyakat kazanabilir. Ki bu hakikat tarifi mümkün olmayan muhteşem bir mazhariyettir, bir lütuftur, bir nimettir. Hastalık vesilesiyle şefkat hakikatinde inkişaf eden bu gibi manalar hakikat yolculuğunun kapalı kapılarının açılmasını da sağlar. Görülür ki Rahim isminin arşına ulaştırılan hakikat yolunun kalpteki başlangıç istasyonu şefkat hissidir; bu hissini inkişafı ve terakisiyle bu manevi yolculuk (*seyr-i sülûk*) sürdürülebilir.

“Sabır suyun, cennet ırmağı olur. Cennetteki süt ırmağı sevgin ve şefkatin dir. [Sendeki] ibadet hazzı bal ırmağına, sarhoşluk ve coşkunsu şarap ırmağına döner.”⁷⁶

Hürmet, Merhamet ve Uhuvvet

“Hastalık, hayat-ı içtimaiye-i insaniyede en mühim ve gayet güzel olan hürmet ve merhameti telkin eder.”⁷⁷

“Sıhhat ve afiyetten gelen istiğnada bulunan bir nefis-i emmare şayan-ı hürmet çok uhuvvetlere karşı hürmeti hissetmez.”⁷⁸

Aile hayatından toplum hayatına hâkim olması elzem olan duyguların önde gelenleri hürmet ve merhamettir. Büyüklerin, kudretlilerin ve zenginlerin merhametli

75 Nursi, *Lem’alar*, 274.

76 Rûmî, *Mesnevî-i Ma’nevî*, 426.

77 Nursi, *Lem’alar*, 273.

78 Nursi, *Lem’alar*, 273.

olması; küçüklerin, zayıfların ve fakirlerin de hürmette kusur etmemesi gereklidir. Bununla birlikte tüm farklılıkların ötesinde yaşı, makamı, geliri, statüsü vs. ne olursa olsun tüm müminler ancak kardeştir. Hastalık zayıflamış hürmet, merhamet ve uhuvvet duygularının onarılması, güçlendirilmesi ve geliştirilmesine imkan verir. Hasta; ziyaretine gelen, arayan, teselli veren, dua eden ve kendisine yardımını esirgeme-yen mümin kardeşlerine karşı hürmet hisleriyle dolar taşar. O da kendisi gibi hasta olanlara ve tüm muhtaçlara gönülden merhamet besler, onların dertleriyle dertlenir, elinden geldiğince samimiyetle yardım etmeye çalışır, hatırlarını sorar, teselli verir, hastalık tecrübelerini aktarır, halis bir tarzda dua eder. Bu yönüyle düşündüğümüzde hürmet, merhamet ve uhuvvet duygularını uyandırıp kuvvetlendiren hastalıkların (ve özellikle de koronavirüs gibi küresel hastalıkların) aileden topluma ve tüm Müslümanların birlik bağlarının güçlenmesine kadar geniş bir dairede hizmetkarlık ettiğini savunmak mümkündür.

“Gözyaşı istersen gözyaşı saçanlara acı, merhamet istersen güçsüzlere merhamet et.”⁷⁹

Vefa

“Hayat-ı içtimaiyede en muhterem bir hakikat olan peder ve validesinin şefkatlerine mukabil hastalıkları zamanında kemal-i hürmet ve şefkat-i ferzendane ile mukabele eden o iyi evladın vaziyetini ve insaniyetin ulviyetini gösteren o vefadar levhaya karşı hatta melaiikeler dahi ‘maşallah, barekallah’ deyip alkışlıyorlar.”⁸⁰

Güzel ahlak gerdanlığının en ışıltılı pırlantalarından biri de vefa duygusudur. Vefa iyilikte bulunanlara benzeriyle ya da daha güzeliyle karşılık vermek ve iyilikleri asla unutmamak manasına gelir. “Dost kara günde belli olur” atasözü vefa duygusuna dikkat çeker. Vefanın zıddı ise nankörlüktür. Vefalı insan en başta anne-babasının, ailesinin, akrabalarının, dost ve arkadaşlarının, komşularının iyiliklerini asla unutmaz, kıymetlerini bilir, nankörlük etmekten de mümkün olduğunca uzak durur. En büyük vefa ise insanın yaratıcısının ihsan ettiği sayısız nimetleri unutmayıp minnettar olması ve şükrünü her daim eda etmesidir. Vefa, asrımızda yokluğu en çok hissedilen ve eksikliği sebebiyle en fazla dertlenen yüce bir haslettir. *Muhakemat*’taki “Vefa gavr-ı in’idama çekildi”⁸¹ ifadesinde belirtildiği gibi güya vefa asrımızda yokluğun en dip köşelerine çekilip gizlenmiştir. Hastalık ise insaniyetin ulviyetinin önemli bir belirtisi olan vefa hissini üstündeki tozları süpürür, gizlendiği yerden çıkmasını sağlar. Hastalık ve musibet zamanlarının diriltmediği bir vefa ise ölmüş demektir; inna lillahi ve inna ileyhi raciun. Bediüzzaman’a göre vefanın takdire şayan en güzel misalleri aile

79 Rûmî, *Mesnevî-i Ma’nevî*, 62.

80 Nursi, *Lem’alar*, 274.

81 Bediüzzaman Said Nursi, *Muhakemat* (İstanbul: Yeni Asya Neşriyat, 1998), 97.

içinde, evlat ile ebeveynleri arasında yaşanır. Özellikle bir evladın hasta anne-babasına –özellikle bakıma muhtaç oldukları ve hastalandıkları zaman– tam bir hürmet ve evlada yakışır bir şefkatle mukabele etmesindeki vefa tablosu yeryüzünden gökyüzüne herkesin alkışını celp eder.

“Yüce Hak vefadan övünçle söz eder. Der ki ‘Sözünde bizden daha iyi duran kim var?’ Hakkı inkâr etmek de bil ki vefasızlıktır. Kimse Hakk’ın haklarından öncelikli değildir.”⁸²

“Sen adamın bilgisine aldanma, ahde vefasına bak. Çünkü bilgi kabuğa benzer, ahde vefaysa onun içine.”⁸³

Takva

“O hastalık irşadıyla –sair gafil ve feraizi terk eden gençlere bedel– en mühim bir takva ve en kıymettar bir hizmette ve ahirete nafi bir vaziyette bulundular.”⁸⁴

Kur’an’da insana tavsiye edilen en hayırlı elbise takvadır. A’raf suresinde (7/26) “Takva elbisesi: İşte bu en hayırlıdır” denilmiştir. Takva, Allah’ın celalinden ve gadabından çekinmek, azabından sakınmak ve günahlardan korunmaktır. Bediüzzaman takvayı “menfi ibadet”, “menhiyattan ve günahlardan içtinap etmek”, “def-i mefasid ve terk-i kebaîr” gibi tabirlerle izah etmiştir.⁸⁵ Takva “Allah’a karşı sorumluluk bilinci” tarzında daha geniş manada da yorumlanmıştır. Takvayı “ibadet-i kâmile” olarak da vasıflandıran Bediüzzaman, ruh ve vicdanın takva ile yaratılış gayesini gerçekleştirdiğini belirtmiş ve bu yüksek hasleti ibadet, marifet, muhabbet ve rü’yetin zirvesi olarak şöyle tanımlamıştır:

“Vicdanın anasır-ı erbaası ve ruhun dört havassı olan irade, zihin, his, lâtife-i Rabbaniye her birinin bir gayetü’l-gâyâtı var: İradenin ibadetullahtır. Zihnin marifetullahtır. Hissin muhabbetullahtır. Lâtifenin müşahedetullahtır. Takva denilen ibadet-i kâmile dördünü tazammun eder.”⁸⁶

Takva aynı zamanda vicdanın her türlü kir, şer, kötülük ve çirkinlikten temizlenmesidir. En başta şirkten, daha sonra isyan ettirici günahlardan ve nihayetinde Allah’ın huzurunda olma şuurunu zedeleyen her türlü mecazi aşklardan arınmaktır. Bediüzzaman’ın tabiriyle takva “şirk”, “maasi” ve “masivaullah”ı terk etmektir. İman mahalli olan vicdan, takva ile şirk, maasi ve masivaullahtan temizlenir temizlenmez ardından hidayet güneşiyle nurlanır, hayatlanır, süslenir.⁸⁷

82 Rûmî, *Mesnevî-i Ma’nevî*, 319.

83 Rûmî, *Mesnevî-i Ma’nevî*, 655.

84 Nursi, *Lem’alar*, 271.

85 Bkz. Bediüzzaman Said Nursi, *Kastamonu Lahikası* (İstanbul: Yeni Asya Neşriyat, 1998), 110.

86 Nursi, *Hutbe-i Şamiye*, s. 143.

87 Bkz. Nursi, *İşârâtü’l İ’caz*, 45.

Hastalık celali tecellilerin hâkim olduğu bir ikaz ve bir terbiye olması cihetiyle insana takvayı da kazandırıyor. Hastalık öncelikle şirkten takvayı sağlıyor. Perestiş eder derecede arkasından koşulan her ne varsa hepsinin fani, geçici, aldatıcı olduğunu tüm gerçekliğiyle gösteriyor. Günahlardan takvayı da temin ediyor. Zira hastalık nefsin birçok zevk ve keyiflerinin tadını kaçırıyor. Üçüncü olarak masivadan takvayı da sağlıyor. Hastalık ne insanın ne de diğer varlıkların kendine malik olmadığını; aciz, fakir, kusurlu varlıklar olduklarını idrak ettiriyor. Aynı zamanda hastalık zamanındaki tefekkürler, dualar ve ibadetler de takva sırrının mazhariyetiyle daha şuurlu ve hâlis bir mahiyet kazanıyor.

“Dünya şehveti külhane benzer. Öyle ki onunla takva hamamı yanar. Fakat muttaki kesimi bu külhandan rahatlık bulur. Çünkü hamamda temizlik içindedir.”⁸⁸

[İhlas]

“Samimi dua ve niyazın bir sebebi hastalık olduğundan, bu nokta-i nazardan şekva değil Allah’a şükretmek ve hastalığın açtığı dua musluğunu afiyeti kesbetmekle kapamamak gerektir.”⁸⁹

İhlâsın manası dupduru olmak, arınmak, öze dönmektir. İhlâs kişinin imanında ve ibadetinde Allah’ın emir ve rızası dışında her şeye kapılarını kapatmasıdır. Üstad Bediüzzaman’a göre ihlâs “yapılan ibadetin yalnız emredildiği için yapılmasıdır.”⁹⁰ Yani başlarken sırf Allah’ın emrini yerine getirme niyetini taşımak ve neticede de O’nun rızasını kazanmaktan başka bir hedefe sahip olmamaktır. Varlığını ve işlerini ilahi “emir” ve “rıza” parantezine alma manasındaki bir ihlas Allah ile insan arasında en özel bir muhabiyettir belki bir sırdır. İhlâs, Allah ile insan arasındaki sırlara ortak olacak her şeyi aradan çıkarmaktır; üçüncülere yer bırakmamaktır. Kesretten arınmanın, duruluğun en kâmil halidir. Bu ise ahlâkın zirve noktası olmalıdır. En yüksek haslet olmanın yanında ihlas en büyük esas, en büyük bir kuvvet, en kısa hakikat yolu, en makbul manevi dua, en safi ubudiyettir.⁹¹

Bediüzzaman Said Nursi “Niyet bir ruhtur, o ruhun da ruhu ihlâstır”⁹² demiştir. İhlâslı niyet öyle bir “maya” ve “ıksir”dir ki sıradan işleri ve hareketleri bile ibadete çevirir. İhlâslı niyet bir ruhtur, ölü hâlleri ve durumları canlı ibadete çevirir. İhlâslı niyet eşyanın mahiyetini değiştiren manevi bir kimyadır. Öyle ki günahı sevaba, sevabı da günaha dönüştürür. Gösteriş niyetiyle yapılan bir ibadeti günaha, Allah’ın rızasını ve sevgisini kazanma niyetiyle yapılan sıradan bir işi de ibadete dönüştürür.⁹³

88 Rûmî, *Mesnevî-i Ma’nevî*, 485.

89 Nursi, *Lem’alar*, 271.

90 Nursi, *İşârâtü’l-İ’caz*, 142.

91 Bkz. Nursi, *Lem’alar*, 221.

92 Nursi, *Mesnevî-i Nuriye*, “Katre”, 61.

93 Bkz. Nursi, *Mesnevî-i Nuriye*, “Katre”, 61.

Hastalıklar insanın tüm samimiyet ve ihlasıyla dergâh-ı ilahiyeye yönelişini de sağlar. Zira hastalık ânında dünyeviliğin kirlerinden arınılır ve öze dönülür ki ihlasın manası da tam olarak budur. Ayrıca hastalıktaki sıkıntı, külfet ve meşakkat de ihlasın kazanılmasını sağlar. Bilindiği üzere meşakkatli, külfetli, zevksiz, sıkıntılı bir vaziyette yapılan dualar ve ibadetler daha kıymetli ve daha sevaplıdır. Zira nefse pay verilmeyen ameller ihlas sırrıyla boyanır, nurlanır, parlar, bakileşir ve kıymetlenir.

“Nice ihlas sahibi vardır ki duasında inler de ihlasının dumanı göklere yükselir.”⁹⁴

İman

“Siz gayet nafi ve her derde deva ve hakiki lezzetli kudsi bir tiryak isterseniz imanınızı inkişaf ettiriniz.”⁹⁵

“Nefsini bilen Rabbini bilir” düsturunca kendimizi tanıdıkça ve enfüsi tefekkürümüzde derinleştikçe Allah’ı daha iyi tanıma fırsatı yakalarız. Hastalıklar da –bu makalede de ortaya konulmaya çalışıldığı üzere– kendimizi tanıma yolculuğumuz için çok değerli dönemlerdir. Başta acemiz, fakrımız, kusurumuz ve cehaletimizi tüm berraklığıyla gün yüzüne çıkaran hastalıklar Allah’ın kudret, rahmet, ilim gibi nice sıfatlarını ve isimlerinin tecellilerini daha iyi talim etmemizi sağlar. İbn Arabî’nin Bayezid-i Bistamî’den aktardığı “Bana [Allah’a] ait olmayan bir şeyle Bana [Allah’a] yaklaşmalısın: zillet ve yoksullukla!”⁹⁶ sözü bu bağlamda çok anlamlıdır. Gecenin karanlığı arttıkça nasıl ki yıldızlar daha fazla parlar; insan da acz, fakr, kusur, zillet, cehalet gibi karanlıklarında Esmâ-i Hüsnâ’nın en parlak tecellilerine mazhar olabilir. Üstad Bediüzzaman Allah’ı bu tarzda tanımanın ve iman etmenin zıddiyet itibarıyla ayinedarlık olduğunu şöyle dile getirmiştir:

“Şimdi ey nefis –birkaç Sözde kat’î ispat etmişiz ki– asıl mahiyetin kusur, naks, fakr, aczden yoğrulmuştur ki zulmet, karanlığın derecesi nisbetinde nurun parlaklığını gösterdiği gibi zıddiyet itibarıyla sen onlarla Fâtır-ı Zülcelâlin kemâl, cemâl, kudret ve rahmetine âyinedarlık ediyorsun.”⁹⁷

Hastalık insanın zıddiyet cihetiyle Esmâ-i Hüsnâ’nın tecellilerine ayinedarlık edebilmesinin en kapsamlı imkanlarını ihtiva etmektir. Buna binaen Allah’a imanını ziyadeleştiren ve Esmâ-i Hüsnâ’sının ayrı ayrı tecellilerinin şuurunda olan bir hasta manen çok sağlıklı iken Allah’ı unutup varlığından gafil olan hatta şirke ya da küfre düşen sağlıklı biri ise en dehşetli ve ebedi bir hastalığa giriftar olmuştur.

94 Rûmî, *Mesnevî-i Ma’nevî*, 923.

95 Nursi, *Lem’alar*, 278.

96 İbn Arabî, *Fütûhât-ı Mekkiyye*, Cilt 5, trc., Ekrem Demirli (İstanbul: Litera Yayıncılık, 2007), 314.

97 Nursi, *Sözler*, 323.

“A gizliden gizliye hevasını tazeleyen, imanını tazele, [ama] sadece dille söyleyerek değil. Heva taze oldukça iman taze değildir. Çünkü bu heva, o kapının kilidinden başka bir şey değildir.”⁹⁸

“Para pul için değil Allah için yaşar. Korku ve sıkıntıdan değil Allah için ölür. İmanı, cennet [ve içindeki] ağaçlarla ırmaklar için değil O'nun rızası içindir. Küfrü terk edişi de ateşe girme korkusundan değil Hak içindir.”⁹⁹

[Marifetullah ve Muhabbetullah]

“Sen açıklıkla O'nun Rezzak ismini tanıdığın gibi Şafi ismini de hastalığınla bil. Elemler, musibetler bir kısım esmasının ahkâmını gösterdikleri için onlarda hikmetten lem'alar ve rahmetten şualar ve o şuaat içinde çok güzellikler bulunuyor.”¹⁰⁰

Hasta olduğumuzda ilk aklımıza Allah'ın Şafi ismi gelir. Dualarımız Şafi-i hakikiden şifa istemek şeklinde gerçekleşir. Zira hastalıklarda azami derecede tecelli eden bu esmadır. Bununla birlikte aslında hastalıklar birçok esma-i ilahiyenin tecellisine ve talimine vesiledir. Mesela mikroskobik bir varlık karşısındaki aciziyetimde Kadir isminin, bedenimin, aza ve cihazlarımın mülküm olmadığını anladığımda Malik isminin, ihmalkarlıklarım sebebiyle sağlığımın benden alınmasıyla terbiye edilmişimde Rab isminin, sabır sınavından geçirilişimde Sabur isminin, günahlardan arındırıldığımın şuuruna vardığımda Tevvab, Gafur, Gaffar, Kuddüs isimlerinin tecellilerine mazhar olurum. Hastalığımın menfi bir ibadet olduğunu düşündüğümde Mabud ismini, en samimi, içten, halis dua ve niyazlar etmeme vesile olduğunda Mucib ismini, ömrümü bereketlendirdiği ve bakileştirdiğini anladığımda Baki ismini, unuttuğum aslı mahiyetimi hatırladığım ve fitrat kodlarımına dönebildiğimde Fatır ismini zikredip tefekkür edebilirim. Yine israf, perhizsizlik, iktisatsızlık gibi hatalarımla yüzleştiğimde Hakîm, Hâkim, Hakem isimlerinin; güçsüzlük, dermansızlık ve takatsızlığımın aynasında Kayyum isminin; hayatın ve sağlığın güzelliğini ve kıymetini idrak ettiğimde de Hayy ve Muhyi isimlerinin tecellilerinin manaları, hakikatleri ve güzellikleriyle karşılaşırım. Hulasa hastalıklarım bu manada marifetullahın ve dolayısıyla da muhabbetullahın mertebelerinde yol katetmemin bir vesilesi olabilmektedir.

“Allah ışığı kendisine imam olansa, ne esere kul olur ne sebeplere. Ya da sevgi gönülde yalınlanır, pekişir de [insanı] eserden kurtarır. O'nun, sevgisini bildirmeye ihtiyacı yoktur. Çünkü sevgi kendi ışığını göklere vurmuştur.”¹⁰¹

98 Rûmî, *Mesnevî-i Ma'nevî*, 71.

99 Rûmî, *Mesnevî-i Ma'nevî*, 372.

100 Nursi, *Lem'alar*, 266.

101 Rûmî, *Mesnevî-i Ma'nevî*, 127.

Sonuç

Şafi-i Hakîm olan Allah hastalıklara birçok faydalar, hikmetler, güzellikler derç etmiştir. Koronavirüs pandemisinin tüm insanlığı etkilediği bir dönemde günlük istatistiklere gösterilen ilginin çok daha ötesinde hastalıkların hakikati ve hikmeti üzerinde derinlemesine düşünmeye ihtiyacımız vardır. Bu anlamda salgın günleri hem bireysel hem de küresel anlamda kayıp bir dönem değil aksine insanın kendini keşfedebildiği, hayatın anlamı üzerine düşünebildiği ve yaratıcısının güzel isimlerinin tecellilerine bilinçli bir şekilde muhatap olabildiği önemli fırsat ânlarıdır. Bu farkındalık ve keşif yolculuğunda Hastalar Risalesi çok kıymetli ve ehemmiyetli bir rehberlik hizmeti sunabilir. Ayrıca bu risalede elli civarında hissin hastalık hakikati çerçevesinde ele alındığı dikkat nazarını çekmektedir. Hastalar Risalesindeki izah ve yaklaşımlar perspektifinden değerlendirildiğinde aslında hastalığın insanın ruhunda ve maneviyatında kapsamlı bir değişime ve tazelenmeye vesile olabildiği de görülmektedir. Bu makalede kısaca Hastalar Risalesinde telaffuz edilen elli civarındaki hissin mahiyeti, imani reçetelerle manevi tedavisi ve inkişaf ettirilmesinin ehemmiyetine dikkat çekilmektedir. Netice olarak Hastalar Risalesi perspektifinden değerlendirildiğinde hastalıklar bir taraftan kendimizi tanıma yolculuğumuzun önemli adımlarından biri olabilirken bir taraftan da yeryüzüne gönderilişimizin en önemli hakikatlerinden olan marifetullah ve muhabbetullah serüvenimize ciddi bir katkı da sunabilmektedir.

Kaynakça

1. İbn Arabî. *Fütûhât-ı Mekkiyye*. 5. Trc., Ekrem Demirli. İstanbul: Litera Yayıncılık, 2007.
2. Nursi, Bediüzzaman Said. *Emirdağ Lahikası*. İstanbul: Yeni Asya Neşriyat, 1998.
3. _____. *Hutbe-i Şamiye*. İstanbul: Yeni Asya Neşriyat, 1991.
4. _____. *İşârâtü'l İ'caz*. Trc., Abdülmecid Nursi. İstanbul: Yeni Asya Neşriyat, 1998.
5. _____. *Kastamonu Lahikası*. İstanbul: Yeni Asya Neşriyat, 1998.
6. _____. *Lem'alar*. İstanbul: Yeni Asya Neşriyat, 1998.
7. _____. *Mektubat*. İstanbul: Yeni Asya Neşriyat, 1998.
8. _____. *Mesnevi-i Nuriye*. Trc., Abdülmecid Nursi. İstanbul: Yeni Asya Neşriyat, 1998.
9. _____. *Muhakemat*. İstanbul: Yeni Asya Neşriyat, 1998.
10. _____. *Münazarat*. İstanbul: Yeni Asya Neşriyat, 1991.
11. _____. *Sözler*. İstanbul: Yeni Asya Neşriyat, 1998.
12. Rûmî, Mevlânâ Celâleddin-i. *Mesnevi-i Ma'nevî*. Trc., Derya Örs ve Hicabi Kırlangıç. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2015.